

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Людмил Димитров

на дисертационния труд на

Константина Русланова Пунева

ЛЕВ ТОЛСТОЙ КАТО ЕКРАНЕН СЮЖЕТ: ЛИТЕРАТУРНА И КИНОПОЕТИКА

за присъжане на научната и образователна степен

„доктор“

Когато през 2013 г. обявихме конкурс за редовен докторант по руска литература на XIX век и кино, предприехме умишлен експеримент – твърде консервативното и стеснено през годините литературноисторическо поле да бъде отворено в интердисциплинарни посоки, които, съдейки по състоянието на хуманитаристиката в световен план, поне на този етап са значително по-перспективният контекст за развитие на литературната наука и в частност на русистиката. Спечелилата конкурса наша бивша студентка по *Българска филология* (бакалавър) и *Литература, кино и визуална култура* (магистър) Константина Пунева предложи тема, достатъчно провокативна, амбициозна и нова, каквато до този момент не бе разработвана подробно и монографично нито в българската, нито в световната русистика: *Лев Толстой и киното*, малко по-късно прецизирана с окончателното заглавие: *Лев Толстой като екранен сюжет: литературна и кинопоетика*.

В прозвучалите вече рецензии и становища се чува подробни аналитични наблюдения, съдържащи одобрения и критически бележки върху текста, затова нека накрая ми бъде позволено да споделя накратко подробности от цялостния процес на съвместна работа с дисертантката от позицията на неин научен ръководител.

С увереност твърдя, че в периода между 2013 и 2017 г. (трите редовни години плюс една допълнителна) Константина извървя дълъг и труден път,

усъвършенствайки сериозно своето литературно и киноведско научно мислене в компаративистичен, семиотичен и херменевтичен аспект върху сложна, обемиста и нееднородна материя, довело до сегашния резултат. Привидно плахото и сякаш интровертно момиче се прояви като силен характер, боец и неуморен издирвач („иманяр“) на труднооткриваеми филми, често мислени за изгубени, и в това отношение постигна първите си сериозни резултати, подсказали ѝ, че е на прав път и пред нея се откриват възможности, все още нереализирани от никого в избраната изследователска посока. (В скоби ще посоча, че единствената по рода си книга, отговаряща на профила на дисертацията – „Толстой и кинематографът“ от Лев Анински – е от 1980 г., а критическият разказ в нея приключва до втората половина на 70-те години на XX век, от които вече ни делят четири десетилетия. И ако говорим за същностен приносен момент, той е в обговарянето на огромната продукция, появила се през тези десетилетия и в някакъв смисъл надвишаваща всичко, предприемано преди това в киното по отношение на Лев Толстой и неговите текстове.)

По ирония на съдбата сякаш, колкото повече напредваше технологичното време за приключване на дисертационния текст, за да могат да се спазят административните срокове за защита, толкова повече не само отнякъде се появяваха възкръснали от пепелта стари, неоткриваеми до този момент филми, или фрагменти от екранизации, до които вече не вярвахме, че ще се доберем, но и лавинообразно нарастваше интересът на театъра и киното към „Ана Каренина“ и „Война и мир“ – при това творби, които Константина се чувстваше задължена да гледа и да интегрира в научния си наратив. Става дума за минисериала „Война и мир“ на БиБиСи от 2016 г., за опитите върху „Ана Каренина“ – италианската продукция от 2013 г. на режисьора Кристиан Дюгей; руската от 2016 г. на сценариста и режисьор Юрий Гримов със заглавие „Интимният дневник на Ана Каренина“ и за нашумелия в последно време виртуален кинопрочит на романа: „Ана Каренина. Историята на Вронски“ (2017) на Карен Шахназаров, който „по технически причини“ остана некомментиран в работата. Добавям и двете сценични версии по втория роман на Толстой, поставени в театри в Любляна и в София.

Всички тези изброени интерпретации се появиха по време на писане на дисертацията.

В някакъв смисъл за неотклонното спазване на сроковете помогнаха и периодично провеждащите се конференции, на които Константина участва – всеки път с новонаписани доклади и оригинални ракурси, като по този начин апробираше убедителността на своите научни идеи и те по-късно намериха място в работата ѝ в разширен и уплътнен вид. Важно е да отбележа, че през периода на своето обучение в третата степен на висшето си образование Константина Пунева представи доклади по темата на единайсет международни симпозиума, пет от които в чужбина – по един в Русия, Унгария и Австрия, и два в Словения. При изискуеми две публикации според действащия Закон за развитието на академичния състав в Република България, тя осъществи дванайсет, четири от които в чужбина.

Но нека обърна по-специално внимание върху това как се формира научната постановка на изследването и как тя произведе неговата структура.

След неизбежното първоначално лутане и естествена уплаха от масива текстове, метатекстове, филми и спектакли, спонтанно възприемани и тълкувани „на парче“, последователните натрупвания доведоха до оригиналното, измислено от Пунева словосъчетание-обобщение „*предусещане за кино*“, около което се завъртя и разгърна целият текст. Тази ментална формула се оказа значително по-продуктивна, отколкото предполагахме на пръв поглед. Тя имплицира нова визионерска стратегия / концепт за разширяването на вътрешното пространство на литературата и литературното мислене от края на XIX и началото на XX век, не само във времето след изобретяването на кинематографа и неговото стремглаво нахлуване в живота на европейските общества, но и преди това, в буферния период от около петдесет години между изнамирането на фотографията и движещия се образ – на които Лев Толстой е неизменният жив свидетел.

В неизбродната металитература, посветена на руския класик, са коментирани десетки аспекти от неговия неповторим светоглед, език, стил, психологически открития и духовни позиции, но никъде той не е осмислен в контекста на визуалния век, за който се оказва както своеобразен предтеча, така и

онова, което на съвременен език бихме нарекли „медийна звезда“. Толстой е първата фигура от световна величина, превърната в такава тъкмо от киното, от появата на образа му върху киноекрана, а оттам разпространена мигновено по всички континенти и канонизирана именно през живата си поява. Руският гений според Пунева не само предусеща киното чрез формираното си съзнание за визуален / динамичен образ, той става част от него както лично, така и с творчеството си. Практически няма голямо художествено произведение (роман, повест или драма), написан от Лев Николаевич, който да не е получил своето екранно възплъщение, затова още на ранен етап от работата се наложи поставянето на ограничаващи рамки и за обект на изследване изборът падна върху трите му представителни романа: „Война и мир“, „Ана Каренина“ и „Възкресение“. С тълкуването в литературния текст и киноверсиите им се занимава трета глава от изследването, предхождана от теоретичната първа: „Романът и киното: творчески аспекти“ и преходната втора: „Толстой като медийна личност“, в която писателят е показан и като субект, и като обект на киното. Тук се коментират запазените киноленти, уловили живия образ на стареца от Ясна Поляна.

Задължително ми се иска да открия упоритостта, работоспособността и таланта на Константина, нейната прецизности компетентност в боравенето с фактите, уменията ѝ за анализ на литературен текст и филмово произведение както в документалния, така и в художествените жанрове. Важно за пътя на всеки млад човек в науката е едно качество, което тя безспорно притежава – коректността към използването (интегрирането и цитирането) на чужди метатекстове, овладяната балансираност между анализ и преразказ на сюжета на филмовата творба и вещото тълкуване на сценарийния подход, преноса / превода на Толстоевите романи на езика на киното. Бих добавил – и педантичното вглеждане в детайла най-вече при литературния първоизточник и начина му на проектиране в киноинтерпретацията, а също така и максималистичното издирване и запознаване с оперативната критика върху отделни екранизации на няколко езика.

За особен принос смятам удържаната докрай линия на руския и неруски киноподход към големите Толстоеви текстове, в които личи различната

самоидентификация на съвременния човек през световноизвестните сюжети. Ако руснаците са склонни да припознаят в тях единствено себе си и акцентират върху националноопределящи / представителни идеологеми, какъвто е случаят с четирисерийната екранизация на „Война и мир“, осъществена от Сергей Бондарчук през 60-те години и мислена като отговор на американската версия от 50-те на Кинг Видор, то неруските опити върху същите сюжети виждат универсалното, вечното, освободено от клишираните стереотипи и манипулативни напластявания на тоталитарното руско тълкуване най-вече на романа, повлияло и върху екранните адаптации.

Убеден съм, че в лицето на този задълбочен, интересен и талантливо написан дисертационен труд българската литературоведска русистика не само демонстрира своя неизчерпан капацитет, но заявява намерението и възможностите си за обновяване и трайно по-нататъшно пребиваване в нови интердисциплинарни пространства на хуманитаристиката.

Настоятелно препоръчвам работата да бъде издадена като самостоятелна книга.

Накрая бих искал да изразя своето искрено удовлетворение от съвместната си работа с Константина и да ѝ пожелаая на добър час в науката, в която тя безспорно има бъдеще.

На основание на казаното препоръчвам на уважаемото научно жури да гласува за присъждане на Константина Русланова Пунева на научната и образователна степен „доктор“!

4 октомври 2017 г.

Проф. д-р Людмил Димитров